

DOI:

Elkövető és/vagy áldozat? (Az emberkereskedelem áldozatai által kényszer/fenyegetés hatására elkövetett jogellenes cselekményekről)*

**Offender and/or Victim?
(On unlawful acts committed under coercion/force by victims of
trafficking in human beings)**

Windt Szandra

PhD, tudományos főmunkatárs, főtanácsos
Országos Kriminológiai Intézet

windt@okri.hu

ORCID:

<https://orcid.org/0000-0003-2928-5591>

MTMT:

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10013529>

Absztrakt

Cél: Az emberkereskedelem komplex jelensége a szexuális és a munkacélú kizsákmányolás mellett az úgynevezett egyéb célút is magában foglalja. A legtöbb nemzetközi és hazai kutatás a szexuális kizsákmányolás jellemzőivel foglalkozik, de szót kell ejteni arról is, hogy az utóbbi években a munkáltatással összefüggő kizsákmányolásról is születtek publikációk. Az alábbiakban az egyéb kizsákmányolás körébe tartozó cselekményekről, különösen a jogellenes cselekményekkel összefüggő kizsákmányolásról olvashatnak. Az emberkereskedelem áldozatai által megvalósított cselekmények nemcsak bűncselekmények, de annak nem minősülő szabálysértések, illetve egyéb cselekmények lehetnek (adó- és munkaügyi). A közös bennük az, hogy ezeket az áldozatok az esetek többségében maguktól, önként nem követték volna el, azokra a kizsákmányolóik bírták rá vagy kényszerítették, erőszakkal és/vagy fenyegetéssel. Ezen cselekményekről kriminológiai megközelítésben szólnunk, utalva arra, hogy a büntető anyagi és eljárásjogi szempontok a büntetőeljárásban esetenként értékelendők.

* A tanulmány a Bolvai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Módszertan: Az alábbiakban az Országos Kriminológiai Intézetben 2023-ban zajló kutatás részeredményeiről olvashatnak, amely során a hazai és a nemzetközi szakirodalom feldolgozásának, szakértői interjúk és az iratelemzések első eredményeit összegezzük egy eset bemutatását követően.

Megállapítás: Az úgynevezett egyéb célú kizsákmányolás során különösen magas a látencia, igaz ez a kényszerházasságra, a tiltott örökbefogadásra és a szervkereskedelemre. Az emberkereskedelem áldozatai által, jellemzően rábírási hatására megvalósított jogellenes cselekmények a nemzetközi jellemzőkhöz hasonlóak: a vagyon elleni és kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények mellett azonban szólni kell a szabálysértésekről is: a tiltott prostitúcióról, a koldulásról és a különböző egyéb cselekményekről.

Érték: Az emberkereskedelem áldozatai által megvalósított jogellenes cselekményekről hazánkban korábban kevés szakirodalom szólt, ezt a hiányt pótoljuk, felhívva a figyelmet arra, hogy mennyire fontos, hogy ezekről a jogalkalmazók számára képzések során további ismeretek átadására kerüljön sor.

Kulcsszavak: jogellenes cselekmény, emberkereskedelem, áldozat, Magyarország

Abstract

Aim: The complex phenomenon of trafficking in human beings includes not only sexual and labour exploitation but also so-called "other trafficking". Most international and national research focuses on the characteristics of sexual exploitation, but it should be noted that in recent years there have also been publications on labour exploitation. Other forms of exploitation, in particular exploitation linked to unlawful acts, are discussed below. The acts committed by victims of trafficking may be not only criminal offences, but also non-criminal offences and other acts (tax, labour). What these crimes have in common is that in most cases these offenders would not have committed them voluntarily, but were coerced by their exploiters, by force and/or threats. These acts are discussed from a criminological perspective, referring to the fact that the substantive and procedural aspects of criminal law are assessed on a case-by-case basis in criminal proceedings.

Methodology: The following is a partial report of the results of the research carried out at the National Institute of Criminology in 2023, summarising the first results of the review of national and international literature, professional interviews and the analysis of the documents after the presentation of a case.

Findings: The offences committed by victims of trafficking, typically under duress, are similar to international characteristics: in addition to offences against property and drug-related ones, however, others should also be mentioned: illicit prostitution, begging and various other offences.

Value: There has been little literature on the offences committed by victims of trafficking in human beings in the country, and this gap is being filled by drawing attention to the importance of providing further training for law enforcement officials.

Keywords: unlawful act, trafficking in human beings, victim, Hungary

Bevezetés

Az emberkereskedelem összetett jelenségének bemutatásakor a szexuális, a munkacélú és az ún. egyéb célú kizsákmányolás említése történik. A legtöbb szakirodalom és ismeret a szexuális célúval foglalkozik, jellemzően a prostitúcióhoz kapcsolódó megjelenésével, különböző formáival. Az utóbbi években egyre több szó van a munkacélú kizsákmányolás hazai jellemzőiről, áldozatairól, az ellene történő küzdelemről is (például Bakó, Hárs, Héra & Berkes, 2021; Balogh & Windt, 2022). Keveset tudunk azonban az egyéb célúakról, annak ellenére, hogy a szervkereskedelemmel (Barabás & Szabó, 2017), az illegális örökbefogadással (Ripszám, 2022), a kényszerkolduslással (Vidra, Baracsi & Sebhelyi, 2015) kapcsolatban már jelent meg egy-egy magyar nyelvű publikáció. Az emberkereskedelem komplexitása nemcsak abban mutatkozik meg, hogy egy fogalommal igyekszik számos eltérő megjelenési formáját átfogni, jellemezni, hanem azért is, mert nincs éles határ az egyes kizsákmányolási formák között, a szexuális mellett a munkacélú, a munkacélú mellett az egyéb célú is, sőt mindhárom egyszerre előfordul(hat). [\(Windt, 2021\)](#)

Az Európai Bizottság a 2022 decemberében megjelent, ún. negyedik előrehaladási jelentésében is felhívta arra a figyelmet, hogy az említett egyéb célú kizsákmányolás egyre inkább teret nyer, sőt a 2023 februárjában publikált adatok szerint további emelkedés mutatkozott [\(URL1\)](#).

Az egyéb célú kizsákmányolás a 2011/36 EU irányelvben is szerepelt az említettekén túl a hivatalos fordításban a bűncselekmény elkövetésére kényszerítést (*exploitation of criminal activities*) is magában foglalta. Az alábbiakban egy eset bemutatásán keresztül hívjuk fel a figyelmet arra, hogy néha maga az elkövető is áldozat, és sokszor nehéz az elkövetett bűncselekmény „mögött” az emberkereskedelmet (és kényszermunkát) felismerni. Megérteni azt, hogy ez miért okoz nehézséget a jogalkalmazóknak és az áldozatoknak magunknak is.

Az alábbiakban kriminológiai megközelítés alapján beszélünk a témáról, de egy dogmatikai kitérőt kell tennünk, hogy az áldozat és a sértett fogalma közötti különbséget, valamint az elkövető jelentését felvázoljuk.

„A sértetti név sajátos büntetőeljárási fogalom. A viktimológia az áldozat kifejezést alkalmazza, a büntetőjog pedig az e körhöz tartozó személyek valódi elnevezését kerülve a valaki és a más szavakat használja. A büntetőeljáráásban

aktív legitimációt kapó áldozat neve pedig: sértett. Nemcsak az elnevezésben vannak különbségek, hanem eltérő az egyes nevek mögötti kör is. Mást értünk áldozaton, és a bűncselekmény következtében sérelmet szenvedett személy anyagi jogi fogalma is különbözik az eljárásban fellépő sértettétől.” (Kiss, 2017)

Az „emberkereskedelem áldozata” kifejezést a magyar jogrendszer is alkalmazza, azt az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet tartalmazza. A kormányrendelet alapján lefolytatott ún. azonosító beszélgetés során a kérdésekre adott válaszok alapján lehet meghatározni, hogy az azonosításba bevont személy valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozata-e. (Mi az alábbiakban az emberkereskedelem áldozata kifejezést alkalmazzuk.)

A bűncselekmény elkövetője a bűncselekmény elkövetése miatt anyagi jogi felelősséggel tartozó természetes személy (előkészület kifejtője, tettesek, részesek), az ennél tágabb jelentésű *elkövetők* a büntetendő cselekmény elkövetői is (büntetendő cselekményt kifejtő gyermekkorú, beszámítási képességgel nem rendelkező stb. természetes személyek) (Mészáros, 2008).

I. története

I.-vel a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány (továbbiakban: Alapítvány) Védett Szállásán találkoztunk 2021 februárjában, amikor a Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére egy kisfilm készült jogalkalmazóknak a Védett Szállásról és az akkor ott élő emberkereskedelem áldozatairól. I. szívesen állt rendelkezésünkre, karon ülő kisbabájával mesélte el történetét. I. áldozattá válása és a vele történtek a tipikus emberkereskedelem esetei közé tartozik, annak összetettségével, jellemzőivel: fiatal lányként rossz férfiba szeret bele, aki szerelmükre hivatkozva a közös élet érdekében szexuális szolgáltatások nyújtására bírja rá. Kapcsolatukból két gyermek született, az idősebbik gyermek a partner szüleinél nevelkedik, míg a kisebbiket ő neveli azóta is.

I.-t az élettársa prostitúciós tevékenység folytatására kényszerítette, itthon is és Németországban is, teherbe esését követően a partnere arra kényszerítette, hogy a többi, neki dolgozó prostituálttól I. vegye el a bevételt. Együttélésük alatt folyamatos verbális és fizikai bántalmazásnak volt kitéve I. Az egyik bántalmazás után kapcsolati erőszak miatt feljelentést tett a rendőrségen. Ezt követően került Védett Szállásra. Néhány nap múlva a rendőrség megkereste I.-t és először tanúként, majd gyanúsítottként hallgatták ki: a prostituáltak őt nevezték meg annak a személynek, aki elvette tőlük a bevételüket, így I.-vel szemben a Btk. 200. § (1) (4) c) pontja szerint minősülő kerítés büntett elkövetésének megalapozott gyanúja miatt indult eljárás. A kihallgatását követően döntött úgy – a Védett Szállás szociális munkásainak segítségével –, hogy feljelentést tesz a volt partnere ellen, amely során elmondta azt is, hogy a szexuális szolgáltatásokkal szerzett keresmények átvételére is kényszerítve

volt. Ezt követően eljárás indult a volt partnere ellen, míg az I.-vel szemben indult eljárást megszüntették.

Ebben az ügyben I. esetén a kapcsolati erőszak szoros jelenlétét is ki kell emelni, hiszen éppen a sokadik fizikai bántalmazás után ment el a rendőrségre, kért segítséget és védett szálláson elhelyezést, segítségkérésekor az emberkereskedelemtől még nem tett említést (Windt, 2020).

Európai körkép

A 2000-ban aláírt Palermói Jegyzőkönyv, amely az emberkereskedelem elleni küzdelem első lépése volt, még nem tartalmazta az ebben a tanulmányban kifejtett újabb kizsákmányolási formát, nevezetesen ha valaki *bűncselekmény elkövetésével* szeretne előnyt szerezni. Pedig az elmúlt két évtizedben ez a kizsákmányolási forma egyre inkább választ igényelt. Ezt a hiátust Európában az emberkereskedelem elleni fellépést szabályozó 2011/36 EU irányelv (a továbbiakban: Irányelv) igyekezett pótolni.

Az Irányelv 2. cikke az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények között sorolja fel ezt is: „*A kizsákmányolás magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat – a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve –, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást (kiemelés a szerzőtől) és a szervek kivételét.*”

Az Irányelv 8. cikke (Az áldozattal szembeni büntetőeljárás vagy szankciók alkalmazásának mellőzése) alapján: „*A tagállamok – saját jogrendszerük alapelveivel összhangban – meghozzák a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok jogosultak legyenek az emberkereskedelem áldozatainak a büntetőeljárás, illetve a szankciók kiszabása alóli mentesítésére az olyan bűncselekményekben való részvételük miatt, amelyekre annak közvetlen következményeként kényszerültek, hogy a 2. cikkben felsorolt bármely cselekményt elkövették velük szemben.*”

Azaz, ha emberkereskedelem áldozata bűncselekmény elkövetésére kényszerül, elkövetőként ezen cselekmények miatt nem marasztalhatják el.

Az Európai Unió 2021–2025 közötti időszakra vonatkozó emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó stratégiájában erre külön felhívja a tagállamok figyelmét: „*A Bizottság felkéri a tagállamokat, hogy: teremtsenek biztonságos környezetet ahhoz, hogy az áldozatoknak a bűncselekmények bejelentésekor ne kelljen tartaniuk attól, hogy büntetőeljárás alá vonják őket az emberkereskedők által kényszerített cselekmények miatt, vagy a büntetőeljárással összefüggésben másodlagos viktimizációnak, megfélemlítésnek vagy megtorlásnak lesznek kitéve. [...]* Az áldozatoknak nem

kellene attól tartaniuk, hogy a bűncselekménnyel összefüggésben megtorlásnak és másodlagos viktimizációnak lesznek kitéve a bűncselekmény bejelentésekor.” ([URL2](#))

[S1] megjegyzést
Unió stratégia p. 15, 1
BSz döntse el inkább, a

A bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás

Az egyéb célú kizsákmányolás körében a bűncselekmény elkövetésére kényszerítés, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás is említendő. Az Irányelv (11) bekezdése szerint a „bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás” kifejezés azt jelenti, hogy egy adott személyt azáltal zsákmányolnak ki, hogy az elkövető – többek között – zsebtolvajlást, áruházi lopást, kábítószerrel való kereskedést és más hasonló, büntetendő és anyagi haszonnal járó tevékenységet követtet el áldozatával (vö. Rodriguey-López, 2020; [URL3](#))

Kevés ismeretünk van azonban arról, hogy ezek a bűncselekmények milyen gyakran fordulnak elő, hány emberkereskedelem hány áldoztat kényszerítették ilyen törvénybe ütköző cselekmények elkövetésére Európában, illetve Magyarországon.

2017–2018-ban az európai adatok alapján „csak” az emberkereskedelemmel kapcsolatos vádemelések két százalékában szerepelt a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolás ([URL4](#)). Jóllehet a 2019–2020-as időszakban az Unióban a bűnözésre kényszerítés és a koldulásra kényszerítés az összes regisztrált áldozat csupán három százalékát érintette, több tagállam a kizsákmányolás ezen formáinak növekedéséről számolt be. A bűnözésre kényszerítés gyakran lopáshoz, kisebb bűncselekményekhez, zsebtolvajláshoz, bolti lopáshoz és kábítószer-értékesítéshez kapcsolódik. Észtországban a koldulásra kényszerítés (20%), Görögországban pedig a bűnözésre kényszerítés (42%) volt a második legelterjedtebb kizsákmányolási forma ([URL4](#)).

A 2022 decemberében megjelent európai bizottsági adatok ([URL5](#)) alapján a 2019-ben és 2020-ban az emberkereskedelem áldozatává váltak közül minden *negyedik* gyermekkorú, azaz 18 év alatti volt. Az ő sérelmükre jellemzően szexuális célú kizsákmányolást valósítottak meg (a szexuális kizsákmányolás áldozatainak 22 százaléka 18 év alatti), de előfordult a bűncselekmény elkövetésére kényszerítés is. A gyermekkorú áldozatok háromnegyede lány.

A 2023 februárjában publikált 2021-es adatok szerint ([URL1](#)) az azonosított áldozatok 17 százaléka az egyéb célú kizsákmányolás áldozata volt. 2021-ben ez 1083 főt jelentett, míg ez 2019-ben csak 830, 2020-ban pedig 658 volt. Az egyéb célú kizsákmányoláson belül az összes eset 3,8 százaléka volt a bűncselekmény (jogellenes) elkövetésére kényszerítés, a kényszerkoldulás, a szervkereskedelem.

Jellemző bűncselekmények

Nemzetközi tapasztalatok alapján a leggyakoribb bűncselekmények a kábítószerrel kapcsolatos és a vagyon elleni bűncselekményekre történő rábírás (Rodriguey-López, 2020). Az Egyesült Királyságban ezeket az ügyeket is rögzítik és rendkívül jó statisztikai adatokkal rendelkeznek ([URL6](#)). Tapasztalataik alapján a jogellenes cselekményekre főleg 18 év alattiakat kényszerítenek.

Leggyakrabban *kábítószerrel kapcsolatos* bűncselekmények elkövetésére bírják rá az emberkereskedelem áldozatait.¹ A deliktumok között az anyagok terjesztése, valamint tartása is előfordult.²

A *vagyon elleni* (rablás, zsebtolvajlás, bolti lopás, ATM kifosztása, betörés) bűncselekmények elkövetése szintén jellemzően 18 év alattiak bevonásával történik, csakúgy, mint az *erőszakos cselekmények* során, amelynek egyik legmarkánsabb megjelenése az volt, amikor pakisztáni gyerekeket vontak be fegyveres konfliktusokba (Rodriguey-López, 2020).

A gyermekek bűncselekmények elkövetésbe vonása mellett kiemelendő ([Balogh, Huszár & Windt, 2021](#)), hogy a nők is előfordul, velük a különböző vagyon elleni és kábítószerrel kapcsolatos cselekményeken túl esetenként éppen emberkereskedelemhez vagy kerítéshez köthető (ahogy I. esetében is) feladatokat végeztetnek el ([Villacampa, 2015](#)).

A bizottsági ügynevezett előrehaladási jelentése ([URL8](#)) megmutatja azt az utóbbi évtizedben láthatóvá vált nemzetközi és magyarországi változást is, amely a női elkövetők markánsabb/szignifikánsabb jelenlétét jelzi. Az emberkereskedelem elkövetői jellemzően férfiak voltak korábban, de azzal, hogy egyre több eset kerül a hatóságok látókörébe, több a regisztrált bűncselekmény, a női elkövetők is „láthatóvá” kezdtek válni.

A 2019–2020-as évben az emberkereskedelem bűncselekményével gyanúsítottak 74 százaléka férfi volt az uniós országokban, azonban például Finnországban az elkövetők 53 százaléka nő volt ebben az időszakban ([URL5](#)). A magyar kriminálstatisztikai adatok is azt mutatják, hogy míg az összbünyözésen belül a női elkövetők aránya 17–18, az emberkereskedelem esetében ez 37–38 százalék.

Az Egyesült Királyságban is hasonló tendenciák figyelhetők meg, amellyel kapcsolatban már 2015-ben megjelent a British Journal of Criminology oldalain egy tanulmány. A szerző cikkében a női elkövetőket tipizálta: a nők az emberkereskedelem folyamatában kisebb feladatokat kapnak, kisebb szerep jut rájuk, mint a férfiakra. Sok esetben a női elkövetők korábban

¹ Ezzel kapcsolatban az Emberi Jogok Európai Bíróságának az áldozatok büntetésének mellőzésével kapcsolatos, 2021. február 16-i ítélete említendő ([URL7](#)).

² Hazánkban a Békés Meevei Főüvénsszén is volt hasonló ügv 2019-ben.

áldozatok voltak, továbbá a partnerükkel közösen valósítják meg a bűncselekményeket, azonban sok esetben azokat kényszer, fenyegetés hatására teszik. (Broad, 2015)

A magyar jellemzőkről

Az emberkereskedelem hazai jellemzői között a legfontosabb hangsúlyozni: a magyar elkövetők, magyar sértett sérelmére, *elsősorban hazánkban* valósítják meg ezeket a cselekményeket, azzal, hogy mivel a nagyobb bevétel, haszon, előny határainkon túl realizálódik, ezért a cél általában *a környező uniós tagállamokban való további kizsákmányolás*.

2020. július elseje óta a Btk. 192. §-a (Emberkereskedelem és kényszerszerzés) tartalmazza a „jogellenes cselekmény folytatására rábírás” fogalmát.

Jogellenes cselekmény az az emberi magatartás (tevékenység vagy mulasztás), amelyet a jogalkotó a társadalomban általánosan elfogadott normák megsértése vagy veszélyeztetése esetén azzá nyilvánít, az jogi normába ütközik és szankcióval fenyegetett (Mészáros, 2008).

A jogellenes cselekmény azonban nemcsak a bűncselekményt, hanem az annak nem minősülő szabálysértéseket magában foglalja³. Ez utóbbiak igen gyakran fordulnak elő az Alapítvány által üzemeltetett Védett Szálláson dolgozó szociális munkások szerint. A hozzájuk bekerülő emberkereskedelem áldozatainak előéletével kapcsolatban is szoktak információt kérni, amelynek során az áldozatok rendszerint beszámolnak arról, hogy bírságaik vannak, sőt a Covid19-pandémia alatti (a kizsákmányolás során velük végeztetett tevékenységeik miatt) kijárási tilalmat vagy a kötelező maszkviselés szabályait szegték meg, és emiatt befizetetlen bírságaik vannak.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatban a kriminálstatisztikai adatok kevés támpontot adnak annak ellenére, hogy 2019 óta emelkedik a regisztrált emberkereskedelem és kényszerszerzés bűncselekmények száma. 2018 második fele óta az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikában (ENYÜBS) külön gyűjtik a kizsákmányolási célszándékok szerint is az ügyeket. (Sajnálatosan azonban, hogy a bűncselekmény elkövetése miatti tételnél a regisztrált bűncselekmények között mindössze egy darab volt, 2020-

³ Ezek mellett említendő az egyéb illetékek meg nem fizetéseivel kapcsolatos tevékenységek is: rendszeresnek mondható, hogy a munkacélú kizsákmányolt irataival ingatlant, autót vásárolnak, amelyek miatt az áldozatnak vagyonszerzési illetéket kell(ene) fizetniük, ezen kötelezettségüknek azonban nem tesznek eleget, emiatt ugyanakkor az adóhatóság úgynevezett mulasztási bírságot szab ki. (1990. évi XCIII. törvény 82. §)

ban, az is embercsempészs mellett⁴, és amely emiatt inkább adatgyűjtési hibának tűnik.)

2023-ban az Országos Kriminológiai Intézetben lefolytatott vizsgálat alapján elmondható, hogy az egyes kizsákmányolási formák mellett az alábbi bűncselekmények, illetve szabálysértések fordultak elő:

- A prostitúciós tevékenységgel összefüggésben megjelenő szexuális kizsákmányolás során további bűncselekmények elkövetése: lopás (Btk. 370. §), rablás (Btk. 365. §) és emberkereskedelem: toborzás, szállítás (Btk. 192. §).

- A bűncselekménynek nem minősülő jogellenes cselekmények közül főleg az utcai prostitúciós tevékenység során a tiltott prostitúció (Szabs. tv. 172. §), közlekedési (Szabs. tv. 219. §), köztisztasági (Szabs. tv. 196. §) szabálysértések miatt bírságolták meg, marasztalták el az emberkereskedelem áldozatát.⁵

- A munkacélú kizsákmányolás során a ház körüli szolgaság mellett a kábítószer birtoklása (Btk. 178. §) és a lopás (mobiltelefon, gyümölcsfa kivágása, ellopása, bolti lopás; Btk. 370. §) bűncselekményeket valósította meg az elkövető. A házi szolgaként tartott emberkereskedelem áldozatait sokszor koldulásra kényszerítették (Szabs. tv. 185. §), ugyanakkor előfordult (lopással elkövetett) tulajdon elleni szabálysértés (Szabs. tv. 177. §) is.

A 18 év alattiak esetén a magyar kriminálstatisztikai adatok alapján szintén a vagyon elleni és a különböző kábítószerrel összefüggő bűncselekmények elkövetésére rábírás jellemző, leginkább a családtagok által. Az ilyen, bűnözői életmódra berendezkedett, sokszor diszfunkcionális családban felnövő gyerekek szocializációja hosszú távú következményekkel jár (vö. Solt, 2018.)

Az áldozatazonosítás nehézségei

A fent említett bűncselekmények során természetesen nem minden elkövető emberkereskedelem áldozata, azonban ha mégis az, félelme vagy ismereteinek hiánya miatt nem tud, esetleg nem akar erre vonatkozóan nyilatkozni a hatóságok előtt.

⁴ Az első rendű vádlottat az ügyben 2023. február 7-én meghozott ítéletében a bíróság felmentette. A bűncselekmény érdekében történő kizsákmányolás kérdéses: bizonyítottság hiányában mentették fel a vietnámi elkövetőt.

⁵ Itt az a 23 éves sértett említhető, akit édesanyja gyámsága alatt utcai prostitúcióra kényszerítettek. Ennek során a járőrök több alkalommal igazoltatták és szabálysértési eljárás alá vonták, helyszíni bírságot szabtak ki rá. A szabálysértések között elenyésző számban fordult elő a tiltott prostitúció, de a napi „munkavégzése” során a köztisztasági (zsebkendő, szotyola és egyéb, a szexuális szolgáltatás végzéséhez szükséges eszközök eldobása miatt), valamint közlekedés rendje elleni cselekmények gyakrabban. Mindez külön problémára mutat rá: ezek elkövetésére a nőt kizsákmányoló elkövető nem bírta rá, nem kényszerítette, ugyanakkor a prostitúciós tevékenységre igen. A különböző bírságokat a prostitúcióra kényszerített gyámja, az édesanyja elkezdte ugyan befizetni, de nem tudta mindet teljesíteni.

A kutatásban feldolgozott iratok elemzéséből is kiderült, hogy az elkövetők egy része – emberkereskedelem áldozataként – mentesült a felelősségre vonás alól, az eljárásokat Btk. 19. § alapján (mivel azt kényszer, fenyegetés hatására valósították meg) megszüntették.

Ugyanakkor előfordul(hat)nak olyan esetek is, amelyekben az eljáró hatóság tagjai a felderített bűncselekmény (jogellenes cselekmény) elkövetőjét nem ismerik fel emberkereskedelem áldozataként, így őt elmarasztalták. Emiatt az emberkereskedelem bűncselekmény elkövetésére kényszerített áldozat a kizsákmányolója mellett a jogalkalmazók tevékenysége folytán is áldozattá válik: elesik a neki járó segítségtől és még el is marasztalják a kényszer, fenyegetés hatására elkövetett cselekmény miatt (Rodriguey-López, 2020).

Rendkívül fontos kérdés: hogyan történhet ez meg? Miért nem sikerül azonosítani az emberkereskedelem áldozatát az elkövetőben?

Ennek több oka van. Az emberkereskedelem áldozata sok esetben nem tekinti önmagát áldozatnak, sőt, sokszor önmagát is *elkövetőnek* látja, így nem tudja/nem akarja jelezni az eljárás során, hogy őt kényszerítették a cselekmény elkövetésére. Számos esetben a szégyen, a félelem miatt nem mond el mindent, inkább hallgat és vállalja a következményeket. Végül, elkövetőként (az emberkereskedelem áldozata) nem bízik a rendőrségben. Itt (sajnálatosan) említendő a jogalkalmazók ismereteinek hiánya az emberkereskedelem jelenségével, az áldozatok jellemzőivel kapcsolatban, pedig az ő feladatuk felismerni „a bűncselekményt a bűncselekmény mögött”. Ehhez azonban képzésre van szükség. Nemzetközi tapasztalatok alapján bizonyíthatóan nőtt a felismert esetek száma, miután a rendőröket kiképezték arra, hogy felismerjék a jeleket (Rodriguey-López, 2020)

A Btk. 192. § (2) bekezdésében meghatározott elkövetési magatartások hatására az emberkereskedelem sértettjei által elkövetett jogellenes cselekmények esetén jelentősége van annak, hogy a sértettek rábírás vagy kényszerítés hatására követték el a vizsgált cselekményt. A rábírás vagy a kényszerítés feltárása, megállapítása és annak megfelelő büntető anyagi vagy eljárásjogi eszközök (megszüntetés, megrovás, felfüggesztés stb.) alkalmazása az eljáró jogalkalmazók (a nyomozó hatóság, de főleg az ügyész) feladata (Deák, 2016; 2017 és 2018).

Összegzés

Az esetbemutatáskor említett I. áldozat volt, akkor is, amikor a prostituáltaktól átvette a keresményüket, hiszen az élettársa bírta rá erre a tevékenységre; a rendszeres bántalmazások miatt nem is merte ezt visszautasítani. Esetében tehát könnyedén eldönthető a címben feltett kérdés, azonban ez nem ennyire egyértelmű minden ilyen vagy hasonló ügyben.

A bűncselekmény vagy jogellenes cselekmény elkövetésére kényszerített, kiszolgáltatott helyzetben lévő személy felismerése egy bűncselekmény elkövetőjében nem könnyű feladat: a jogalkalmazók szemfülességére és az emberkereskedelemmel kapcsolatos komplex tudásra is szükség van. Ebben I. esete a jó példák közé tartozik.⁶

A kriminálstatisztikai adatok alapján kevés olyan ügy történt hazánkban, ahol jogellenes cselekmény folytatására bírták rá az emberkereskedelem áldozatát. Ugyanakkor előfordulhatott az is, hogy az elkövető személyében az eljáró hatóságok tagjai nem ismerték fel az áldozatot, illetve az áldozat maga – elkövetőként – nem mert, nem tudott erre hivatkozni, áldozatiságáról számot adni. Azaz az ilyen ügyekben is magas lehet a látencia.

Emiatt szükséges az, hogy a rendőrök, ügyészek, bírák képzései során erre felhívják a figyelmet, hiszen a nemzetközi tapasztalatok szerint, ahol volt képzés, és megismerték azokat az indikátorokat a jogalkalmazók, amelyek az elkövető áldozati jellemzőre utalnak, ott több ilyen bűncselekményt szüntettek meg és a közvetett tettesek ellen ezen ügyekben emberkereskedelem miatt is büntetőeljárást indítottak.

Az elmúlt években az emberkereskedelem áldozataival elkövetett bűncselekmény/jogellenes cselekmények az adatok alapján egyre inkább előtérbe kerültek, ezzel egy időben annak megfogalmazása is, hogy ezen cselekményekért ne büntessék az áldozatot. Ha ezt az üzenetet lehetne közvetíteni az áldozatok felé, miszerint ők nem tartoznak felelősséggel a kényszer, fenyegetés miatt elkövetett cselekményekért, és ez valóban így is történne, a rendőrségbe/igazságszolgáltatásba vetett bizalmuk erősödne.

Felhasznált irodalom

- Bakó Cs., Hárs M., Héra G. & Berkes M. (Szerk.) (2021). *Az emberkereskedelem férfi áldozatainak egyedi ellátási igényei*. Belügyminisztérium.
- Balogh K., Huszár J. & Windt Sz. (2021). Rábírás és/vagy felajánlás, avagy az emberkereskedelem és a kiskorú veszélyeztetése kérdései. *Ügyészségi Szemle*, 6(5), 74–89.

[S2] megjegyzést
javítottat

⁶ I.-ről röviden annyit még meg kell említeni, hogy bár az ő történetében megszüntették a vele szemben indult eljárást, komoly szakmai hiba is előfordult, amikor a Védett Szállás féltve őrzött, titkos címét éppen az életársnak a büntetés-végrehajtási intézetbe küldött dokumentumon is feltüntették, amely miatt azonnal költöznie kellett az intézménynek. I. és a története ezért is emlékezetes és tanulságos a jogalkalmazók és az Alapítvány számára. Ugyanakkor I. az Alapítvány egyik „sikertörténete” is, hiszen dolgozik, neveli a kisebbik gyermekét, kapcsolatot tart a nagvobbik gyermekével és rendeződött az élete.

- Balogh K. & Windt Sz. (2022). A munkáltatással összefüggésben elkövetett emberkereskedelem jellemzői elméleti és gyakorlati szempontból. *Belügyi Szemle*, 70(2), 259–275.
- Barabás T. & Szabó J. (2017). *Az emberi test tiltott felhasználása bűncselekmény miatt indult büntetőügyek elméleti elemző vizsgálat*. Kutatási jelentés. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet.
- Broad, R. (2015). ‘A Vile and Violent Thing’: Female Traffickers and the Criminal Justice Response. *The British Journal of Criminology*, 55(6), 1058–1075. <https://doi.org/10.1093/bjc/azv072>
- Deák Z. (2016). A kényszer és a fenyegetés mint büntethetőségi akadályok dogmatikai természetéről. *Magyar Jog*, 63(2), 100–109.
- Deák Z. (2017). *A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban*. Doktori (PhD) értekezés. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- Deák Z. (2018). A vis absoluta és a vis compulsiva fogalmának (félre)értelmezése a magyar büntetőjogban. *Magyar Jog*, 65(4), 219–227.
- Kiss A. (2017). A sértett szerepének változása az új büntetőeljárási törvényben. *Magyar Rendészet*, 17(5), 11–21.
- Mészáros Á. (2008). *A bűncselekmény elkövetői. Elméleti és gyakorlati alapkérdések*. Ad Librum Kiadó.
- Ripszám D. (2022). Az illegális örökbefogadás, különös tekintettel a gyermekkereskedelemre. *Magyar Jog*, 69(9), 493–499.
- Rodriguey-López, S. (2020). Telling Victims from Criminals: Human Trafficking for the purposes of Criminal Exploitation. In Winterdyk, J. & Jones, J. (Eds), *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking* (pp. 303–318) Palgrave Macmillan.
- Solt Á. (2018). *Bírói ítélkezési gyakorlat a kiskorú veszélyeztetése tárgyában*. Kutatási zárójelentés. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet.
- Vidra, Zs., Baracsi K. & Sebhelyi, V. (2015). *Child Trafficking in Hungary: Sexual Exploitation, Forced Begging and Pickpocketing*. Center for Policy Studies. CEU. <http://real.mtak.hu/27558/1/cps-book-child-trafficking-in-hungary-2015.pdf>
- Villacampa, C., Torres, N. (2015). Trafficked Women in Prison: The Problem of Double Victimisation. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 21, 99–115. <https://doi.org/10.1007/s10610-014-9240-z>
- Windt Sz. (2020). Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak – hasonlóságok és különbségek. *Belügyi Szemle*, 68(12), 105–117. <https://belugyiszemle.hu/hu/node/1105>
- Windt Sz. (2021). *A láthatatlan emberek. Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon*. Országos Kriminológiai Intézet.

https://www.okri.hu/images/stories/konyvajanlo/2021/Windt_2021/Lathatatlan_emberek_web_s.pdf

A cikkben található online hivatkozások

URL1: EUROSTAT (2023). *Victims of trafficking of human beings up 10% in 2021*. https://home-affairs.ec.europa.eu/news/trafficking-victims-europe-rise-10-and-share-eu-nationals-among-victims-increased-59-2023-02-09_en

URL2: European Commission (2014). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Regions on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021–2025*. Brussels, 14.4.2021. COM(2021) 171 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0171>

URL3: Anti-Slavery International (2014). *Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe Exploratory. Study and Good Practice Examples*. http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/trafficking_for_forced_criminal_activities_and_begging_in_europe.pdf

URL4: European Commission (2020). *Data collection on trafficking in human beings in the EU*. https://intap-europe.eu/wp-content/uploads/Data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu-2020.pdf

URL5: European Commission (2022a). *Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Fourth Report)*. COM(2022) 736 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A736%3AFIN&qid=1671461797022>

URL6: *Forced criminal exploitation*. <https://www.togetherfree.org.uk/forced-criminal-exploitation>

URL7: V.C.L. and A. N. *kontra the United Kingdom*, 74603/12 and 77587/12. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:\[%22V.C.L.%20and%20A.N.%20V.%20The%20United%20Kingdom%22\],%22itemid%22:\[%22002-13143%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22fulltext%22:[%22V.C.L.%20and%20A.N.%20V.%20The%20United%20Kingdom%22],%22itemid%22:[%22002-13143%22]})

URL8: European Commission (2022b). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the Fourth Progress Report on the implementation of the EU Security Union Strategy*. Brussels, 25.5.2022 COM(2022) 252 final. https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/communication_fourth_progress_report-eu_security_union_strategy.pdf

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről

Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyve (Palermói Jegyzőkönyv)

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról